

O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI

VOL. 2 ISS: 1 (2025)

INSURANCE MARKET OF UZBEKISTAN СТРАХОВОЙ РЫНОК УЗБЕКИСТАНА

INSURANCE

№	MUNDARIJA	Page
1.	YASHIL SUG'URTA ORQALI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA EKOLOGIYANI ASRASH <i>Yuldashev Akromjon Qurbonnazarovich, To'rayev Sherxon Mo'min o'g'li</i>	3
2.	IQLIM O'ZGARISHI TA'SIRIDAGI MOLIVAVIY YO'QOTISHLARDAN HIMOYALASHDA INDEKS SUG'URTALASHNI JORIY ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI <i>Yadgarov Akram Akbarovich</i>	6
3.	O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH JARAYONLARI TAHLILI <i>Nurullaev Abdulaziz Sirojiddinovich</i>	9
4.	SUFURTA BOZORI VA MOLIVAVIY KONVERGENCIYA JARA'ENIDA UNING TRANSFORMACIYASI <i>Xalikov Umid Rahmatullayevich</i>	13
5.	SUFURTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY RESURSLARINI JOYLASTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH <i>Mavrulova Nilufar Abduxalilovna</i>	18
6.	REGULATORY AND FINANCIAL BARRIERS TO SME DEVELOPMENT IN EMERGING MARKETS (IN CASE OF UZBEKISTAN) <i>Tojiyev Abror Rakhmonalievich, Rakhmonaliev Abbos Abror ugli</i>	21
7.	TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA BANK MAHSULOTLARINI SOTISH AMALIYOTINING RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI <i>Yunusova Shaxlo Raximjonovna</i>	24
8.	USING MARKETING STRATEGIES TO ENHANCE THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY <i>Bobomurodov Kayimjon Homidovich</i>	29
9.	НЕЙРОМАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ: ГЛУБОКОЕ ПОНИМАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ВЫБОРА <i>Yuldashev Jamshid Abrorovich</i>	32
10.	ЎЗБЕКИСТОН АҲОЛИСИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИДАГИ ТАФОВУТЛАРИНИНГ ИҚТИСОДИЙ- СТАТИСТИК ТАҲЛИЛИ <i>Илёсова Дилбар Исмоил қизи</i>	35
11.	KORPORATIV TUZILMALARDA AKSIYALAR BOZORIDAN MOLIVAVIY RESURSLAR JALB QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH <i>Xasanov Xayrullo Nasrullayevich</i>	38
12.	ISHSIZLIKNI KAMAYTIRISH UCHUN KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RIVOJLANTIRISH <i>Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi, Tohirjonov Rahmatillo Farhodjon o'g'li, Hayitaliyev Jahongir Komiljon o'g'li</i>	41
13.	SOLIQ BAZASINI ANIQLASH METODOLOGIYASIGA OID UMUMIY NAZARIYA VA YONDASHUVLAR <i>Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna</i>	43

ISHSIZLIKNI KAMAYTIRISH UCHUN KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RIVOJLANTIRISH

Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi

Tohirjonov Rahmatillo Farhodjon o'g'li

NamDTU 14M-24 guruh Magistranti

Hayitaliyev Jahongir Komiljon o'g'li

NamDTU 11M-24 guruh Magistranti

ARTICLE INFORMATION	ABSTRACT
Volume: 2 Issue: 1 DOI: https://doi.org/10.55439/INS/vol2_iss1/253	Ushbu maqola kichik va o'rta biznesni rivojlantirishning ishsizlikni kamaytirishdagi ahamiyatini tahlil qiladi. Kichik va o'rta biznes bu iqtisodiyotning asosiy poydevorlaridan biri bo'lib, ular yangi ish o'rinlarini yaratish, mahalliy ishlab chiqarishni oshirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada, kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy, huquqiy va tizimli qo'llab-quvvatlash choralari, shuningdek, tadbirkorlikni rag'batlantirish uchun amalga oshirilishi lozim bo'lgan o'quv dasturlari, texnologiyalarni joriy etish va yangi bozorlarni izlash kabi yo'nalishlar muhokama qilinadi. Kichik va o'rta bizneslarning iqtisodiy faollikni oshirish, mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish va eksportni rivojlantirish orqali ishsizlikni kamaytirishdagi o'rni tahlil qilinadi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda kichik va o'rta bizneslarning o'rni katta ekanligini ko'rsatadi.
KEYWORDS	<i>Kichik biznes, o'rta biznes, ishsizlik, iqtisodiy o'sish, tadbirkorlik, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, ish o'rinlari, eksport, mikroqarzarlar.</i>

Kirish (Введение /Introduction)

Iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashda kichik va o'rta biznesning ro'li juda katta. Kichik va o'rta bizneslar nafaqat iqtisodiyotning poydevorini tashkil etadi, balki ular yangi ish o'rinlarini yaratish, mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish va ijtimoiy barqarorlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda ko'plab mamlakatlarda ishsizlik darajasi yuqori bo'lib, bu iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Ishsizlikni kamaytirish uchun turli strategiyalar ishlab chiqilmoqda, kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish – bu muammoni hal qilishning eng samarali yo'llaridan biridir. Ushbu maqolada kichik va o'rta biznesni rivojlantirish orqali ishsizlikni kamaytirishning imkoniyatlari va usullari, shuningdek, bu sohada davlat va xususiy sektor hamkorligining o'rni tahlil qilinadi. Maqolada, kichik va o'rta bizneslarni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga qaratilgan moliyaviy, huquqiy va tizimli yondashuvlar haqida so'z yuritiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodlari (Обзор литературы и Методология / Literature review and Methodology).

Kichik va o'rta biznesni rivojlantirish va ishsizlikni kamaytirish masalalari bo'yicha o'zbek ilmiy adabiyotlarida ham bir qancha tadqiqotlar mavjud. O'zbekistonda kichik va o'rta bizneslar iqtisodiyotning muhim tarmog'ini tashkil etadi va uni barqaror iqtisodiy o'sish garoviga aylantirish davlatning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Mirzaev va Akhmedov[1] o'zlarining tadqiqotlarida, O'zbekiston iqtisodiyotida kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirishning ahamiyatini ko'rsatib o'tgan. Ularning fikriga ko'ra, bu bizneslarni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkin. Shuningdek, Shokirov[2] tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash siyosatlarini va moliyaviy yordamning samaradorligi haqida izlanishlar olib borgan. U, ayniqsa, kichik va o'rta bizneslarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash orqali ishsizlikni kamaytirishdagi strategiyalarni tahlil qilgan. Shuningdek, Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining bir guruh tadqiqotchilari[5] O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlarini va

ularning amaliy ta'sirini o'rganishgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda kichik va o'rta bizneslarni qo'llab-quvvatlash uchun davlat tomonidan amalga oshirilgan chora-tadbirlar, shu jumladan soliq imtiyozlari, kreditlash tizimi va treninglar, iqtisodiy barqarorlikka katta hissa qo'shmoqda. Baumal[3] o'zining tadbirkorlik iqtisodiy o'sish haqidagi ishlarida kichik biznesning iqtisodiy tizimdagi o'rni va uning innovatsion faolligini ta'kidlagan. Xuddi shu tarzda, Xusanov va Karimov[4] kichik va o'rta bizneslarning ishsizlikni kamaytirishdagi o'rni tahlil qilgan va ularning natijalariga ko'ra, bu bizneslar aholi daromadlarini oshirish va ijtimoiy farovonlikni yaxshilashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu maqolada kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish orqali ishsizlikni kamaytirishning samaradorligini o'rganish uchun bir qancha metodologik yondashuvlar qo'llaniladi[6]:

1. Kontent tahlili –bu tahlilda O'zbekiston va xalqaro ilmiy adabiyotlarda mavjud tadqiqotlar, maqolalar va kitoblardan olingan asosiy fikrlar tahlil qilinadi. Bu usul yordamida kichik va o'rta biznesni rivojlantirish va ishsizlikni kamaytirishga oid nazariy yondashuvlar va amaliyotlar tahlil qilinadi.

2. Soliq va moliyaviy tizimning tahlili – O'zbekistondagi kichik va o'rta bizneslar uchun yaratilgan soliq imtiyozlari, kreditlash tizimi va boshqa moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari o'rganiladi. Bu metod, ayniqsa, bizneslarni rivojlantirishda davlatning ahamiyatini ko'rsatish uchun muhim hisoblanadi.

3. Empirik tahlil – O'zbekistonning turli hududlarida kichik va o'rta bizneslarning rivojlanish darajasini va ishsizlikni kamaytirishdagi roli haqidagi ma'lumotlar tahlil qilinadi. Bu ma'lumotlar asosida bizneslarning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasi va ish o'rinlari yaratishdagi samaradorligi o'rganiladi.

4. Kvantitativ metodlar – Kichik va o'rta bizneslar orqali ishsizlikni kamaytirishning aniq raqamli ko'rsatkichlarini olish maqsadida statistik

metodlar qo'llaniladi. Bu metodlar yordamida bizneslarni rivojlantirishning iqtisodiy ta'siri hisoblanadi.

Ushbu metodlar orqali kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirishning ishsizlikni kamaytirishga bo'lgan ta'siri chuqurroq o'rganiladi.

Natijalar va Muhokama (Анализ и результаты/Analysis and results).

Kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish orqali ishsizlikni kamaytirishning samaradorligini o'rganish jarayonida bir qator muhim natijalarga erishildi. O'zbekiston iqtisodiyoti misolida kichik va o'rta bizneslar iqtisodiy barqarorlikka, ijtimoiy farovonlikka va ishsizlikning kamayishiga qanday hissa qo'shishini ko'rsatadigan natijalar tahlil qilindi:

1. Ishsizlikning kamayishi: Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, kichik va o'rta bizneslar yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistondagi kichik bizneslar, ayniqsa, qishloq joylarida va shaharlarda yangi ish o'rinlarini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Ma'lumotlarga ko'ra, 2019-2023 yillarda kichik va o'rta bizneslar hisobiga yaratilgan ish o'rinlari mamlakatdagi umumiy ish o'rinlarining 40% ni tashkil etgan. Bu esa, ishsizlik darajasini sezilarli darajada kamaytirish imkoniyatini yaratadi.

2. Moliyaviy qo'llab-quvvatlashning ta'siri: Davlat tomonidan kichik va o'rta bizneslar uchun taqdim etilgan soliq imtiyozlari va mikroreditlar orqali bizneslarning rivojlanishi qo'llab-quvvatlandi. Xususan, mikroreditlar va kichik bizneslarga mo'ljallangan subsidiyalar bizneslar uchun o'sish imkoniyatlarini yaratdi va shu bilan birga, yangi ish o'rinlarini yaratishga yordam berdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, davlat tomonidan taqdim etilgan moliyaviy yordam 10 000 dan ortiq yangi tadbirkorlarning ish boshlashiga imkon yaratgan va 50 000 dan ortiq yangi ish o'rinlari tashkil etilgan.

3. Tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlarining samaradorligi: O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha tashkil etilgan treninglar, o'quv kurslari va konsultatsiyalar orqali yangi bizneslarni tashkil etishda yordam berildi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bunday dasturlar yangi tadbirkorlarni muvaffaqiyatli biznesni yaratishda o'qitish, ularning moliyaviy savodxonligini oshirish va marketing strategiyalarini ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan bilimlarni taqdim etdi. Bunday qo'llab-quvvatlashlar orqali ishsizlik darajasi kamayib, yoshlar va ayollarga yangi ish imkoniyatlari yaratildi.

4. Innovatsion texnologiyalar va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish: Kichik va o'rta bizneslar, ayniqsa, zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini samarali va raqobatbardosh holatga keldi. Yangi texnologiyalarni qo'llash, mahsulot sifatini oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirishga imkon yaratdi. Bu, o'z navbatida, biznesning o'sishiga yordam berib, ko'proq ish o'rinlarini yaratishga olib keldi. Innovatsiyalarni qo'llash orqali bizneslar nafaqat mahalliy bozorda, balki xalqaro bozorga ham muvaffaqiyatli chiqish imkoniyatiga ega bo'ldi.

5. Mahalliy bozorlarni kengaytirish va eksportni rivojlantirish: Kichik va o'rta bizneslar uchun yangi bozorlarni ochish, mahsulot va xizmatlarni xalqaro bozorga chiqarish imkoniyatlarini yaratdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, eksportni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratildi va iqtisodiy o'sish kuchaygan. Shuningdek, eksportga yo'naltirilgan bizneslar mamlakatda ish o'rinlarining 30% dan ortig'ini tashkil etdi.

Kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirishning ishsizlikni kamaytirishdagi samaradorligi davlat tomonidan ko'rsatilgan qo'llab-quvvatlash va tashkiliy chora-tadbirlar bilan bevosita bog'liqdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kichik va o'rta bizneslar uchun yaratilgan moslashuvchan moliyaviy yordam, soliq imtiyozlari va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ishsizlikni sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Shu bilan birga, tadbirkorlikni rivojlantirishdagi eng katta to'siqlardan moliyaviy resurslarni cheklanganligi, bozorni o'rganish va marketing imkoniyatlarining yetishmasligi keltirildi. Kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirishda, shu kabi to'siqlarni bartaraf etish uchun qo'shimcha chora-tadbirlar, ayniqsa, biznes uchun o'quv va konsalting xizmatlarini yanada kengaytirish zarur.

Xulosa (Заключение/Conclusion).

Ushbu maqolada kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish orqali ishsizlikni kamaytirishning samaradorligi o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kichik va o'rta bizneslar nafaqat iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashda, balki yangi ish o'rinlarini yaratish va ishsizlikni kamaytirishda ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish uchun davlat tomonidan yaratilgan moliyaviy va huquqiy qo'llab-quvvatlash choralari, shu jumladan soliq imtiyozlari, mikroreditlar va o'quv dasturlari bizneslarning o'sishiga katta turtki bo'lmoqda. Kichik va o'rta bizneslarning ishsizlikni kamaytirishdagi o'rni yuqori bo'lib, ular ayniqsa, qishloq joylari va kam rivojlangan hududlarda yangi ish o'rinlarini yaratish orqali iqtisodiy faollikni oshiradi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, yangi bozorlarni ochish va eksportni rivojlantirish orqali bizneslar yanada raqobatbardosh bo'lib, o'zlarining ishlab chiqarish samaradorligini oshirmoqda. Biroq, kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirishda moliyaviy resurslarni cheklanganligi, marketing va bozorni o'rganishdagi to'siqlar mavjud. Shu sababli, kelajakda kichik va o'rta bizneslarni yanada qo'llab-quvvatlash uchun qo'shimcha siyosat va chora-tadbirlar, ayniqsa, bizneslarni moliyaviy resurslarga kengroq kirish imkoniyatlari bilan ta'minlash zarur.

Xulosa qilib aytganda, kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish ishsizlikni kamaytirishning samarali usuli sifatida ahamiyatini saqlaydi. Ushbu sohani qo'llab-quvvatlash, o'z navbatida, iqtisodiy barqarorlikni oshirish va ijtimoiy farovonlikni yaxshilashga xizmat qiladi. Shunday qilib, kichik va o'rta bizneslarning rivojlanishi, mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi va aholi farovonligining oshishiga katta hissa qo'shadi.

References:

1. Mirzaev B., Ahmedov R. "O'zbekiston iqtisodiyotida kichik va o'rta bizneslarni rivojlantirish strategiyalari" ilmiy jurnal 102-108. 2015-y
2. Shokirov A. "Kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda davlatning ro'li va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari". O'zbekiston iqtisodiyoti va boshqaruv tadqiqotlari 8(4), 75-84. 2020-y
3. Baumol W.J. "The free-market innovation machine: Analyzing the Growth Miracle of Capitalism". Princeton University Press. 2002.
4. Xusanov M, Karimov B. "O'zbekiston iqtisodiyotida kichik va o'rta biznesning ahamiyati va ishsizlikni kamaytirishga qo'shgan hissasi" 65-74. 2020-y
5. Toshkent Davlat Iqtisodiyoti Universiteti. "Kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga oid davlat siyosatlari va amaliyotlari". 44-58. 2019-y
6. World bank. "World development report 2020: Trading for development in the Age of Global Value Chains". 2020.